

ISTORIJA KROZ LIČNU PRIČU

(Dragan Lazarević, Vujadin Radovanović, Rade Tovladijac: *Sat*, Pčelica, 2018)

Nama na Balkanu je muka od istorije. I to ne zato što je bogatija nego drugde (a jeste!), nego zato što je svaki čas revidiramo i oko njenih značaja i dometa se svađamo. Pedeset godina smo brisali prethodnu istoriju, kao da je nije bilo ili makar da nije vredna pomena i ponosa, e da bismo potom obrisali tih pedeset godina da ne ostane ni pomen na Mirka i Slavka. Vinston Smit šljaka kod nas u tri smene!

Kako onda u takvom društvu napraviti strip na istorijsku temu a ne upasti u revizionističko ludilo i ne potpasti pod patetični romantizam? Ne ogrešiti se o istorijske istine, ali i ne biti sluga zvanične propagande?

Upravo ovako kako De Lazare (Dragan Lazarević, 1964) ispisuje scenario za nagrađivani (63. sajam knjiga u Beogradu – najbolje strip izdanje za 2018!) i više nego toplo primljeni strip *Sat* („Pčelica“, 2018).

Toplo ispričana priča, slična Milutinovoj Danki Popovića (zato se jedan od likova tako i zove!), samo toplija, intimnija, doživljenija. Bez ideoloških premisa i primesa. Bez moraliističkih poruka i pouka. De Lazare priča storiju koja se u njegovoj porodici prenosi s kolena na koleno: o svom pradedi Radomiru, naime. Pratimo u stripu pradedu, kroz Golgotu preko Albanije, saznajemo iz njegovih sećanja da je kod kuće u Srbiji ostavio nedoljublenu dragu i malecno dete. Stižemo sa Radomirom na grčku obalu. Prevozi nas lađa francuska do Afrike i Tunisa. Kamionima nas transportuju u francusku medicinsku logor-bolnicu, te 1916. godine. Neki lokalni klinja tu Radomiru u bolničkom krevetu donosi domaći slatkiš od brašna i meda (saznajemo da se slatkiš zove – zelabia). Radomir mu zauzvrat poklanja srpsku šajkaču. Stanje se pradedi pogoršava, nalazi se između života i smrti. Priviđa mu se njegova Julkica, dok ga medicinska sestra neguje. U klinji sa šajkačom vidi svog sina Dragana. Vraća nas svojim somnambulnim sećanjima na seosko imanje. Vidimo ga kako ore, kosi, kako lomi slavski kolač... Priviđenjima tu nije kraj. U francuskom oficiru koji mu uručuje dar – zapakovan sat, on vidi anđela. I taj anđeo mu poklanja sat čije kazaljke se transformišu u vojnika sa puškom. Nadrealne scene za nadrealno stanje. Kad se na samrti dođe svesti, daje svom prijatelju Milutinu sat i zavešta ga da obavezno preživi i odnese amanet Radomirovoj porodici, da im prenese ono što se podrazumeva – da ih voli. Radomir se potom pretavlja, odlazi na nebo, vođen prethodno viđenim anđelom (koji frizuroum podseća na Radomirovog praunuka i scenaristu ovog stripa, ali to je usputna i neobavezna posveta crtača Vujadina Radovanovića Vuje) i vodi ga u nebesko kolo anđela. Juli i Draganu se, zatim, na prozoru u noći ukazuje Radomirov duh i teši ih da ne plaču, proriče im da će Dragan

imati pet sinova i da će im dom uvek biti pun. Prebacujemo se u odsudnu 1918. i probijamo zajedno sa Milutinom Solunski front, predvođeni sa nebesa Gavrilom koji ubija aždaju. Milutin donosi amanet već poodraslom Draganu koji vodi kuću i održava dom. Maglovitim skokom prebacujemo se u 1982. godinu i prisustvujemo porodičnom okupljanju za Aranđelovdan. Ispod ikone Gavrila visi sat. Naredne godine Radomirovi potomci odlaze u Tunis. Pronalaze sina onog klinje sa šajkačom koji ih vodi na groblje i pripoveda o Radomirovim poslednjim danima. Nad morem se viju stihovi pesme „Tamo daleko“. Ispod Gavrilove ikone, a iznad zapaljene sveće i dalje otkucava Radomirov sat.

Videh negde nesuvislu kritiku da je crtež ovog stripa na nivou slikovnice. Odvažni kritičar ne kapira da su crtež i boja upravo sa takvom namerom i rađeni – da budu prijemčivi mlađoj publici, a iz iskustva školskog bibliotekara mogu da posvedočim da su ovakvi stripovi najomiljenije štivo školske populacije, koja sve manje ima volje da čita knjige i uči istoriju. Stoga: školske biblioteke obavezno opskrbiti ovim stripom! Ne bi li nam što pre prestalo da bude muka od istorije, ali i da što više njih vidi kako se može pošteno, nenasmetljivo i nedogmatski ispričati istorijska istina kroz ličnu i doživljenu priču.